

[Arvio Maailmankirjat.net:ssä](#)

Stephenie Meyer: *Vieras* (1-4) | Maailmankirjat

Maailmankirjat julkasee neljän artikkelin sarjan maailman myydyimpien kirjailijoiden joukkon nousseen Stephenie Meyerin romaanista *Vieras* (*The Host*, 2009). Kyse on tyttökulttuuriin, näkymättämyys -kokemuksiin, sielun ja ruumiin ristiriitaan perehtyneen kirjallisuudenopiskelijoiden lukupiirin lopputöistä.

Johanna Tuohisaari: Näkymättömäksi tekeminen ja siihen reagoiminen

Stephenie Meyerin romaanissa *Vieras* pieni ihmisjoukko löytää aavikolta nuoren naisen. Nainen, tutusta ihmisruumiistaan huolimatta, paljastuu ihmisten viholliseksi, sieluksi. Sielut ovat loisia, jotka valtaavat Maata tunkeutumalla ihmisruumiiseen ja tuhoamalla ihmisen oman mielen. Aavikolta löydetty sielu, Vaeltaja, on tunkeutunut Melanie-nimisen tytön ruumiiseen. Tunkeutuminen ei kuitenkaan ole täydellisen onnistunut, sillä Vael ei ole pystynyt sulkemaan Melanien tajuntaa kokonaan pois. Ihmiset vievät Vaelin piilopaikkaansa luolastoon.

Luolastossa vieras Vael joutuu odotustenmukaisesti ihmisten vihan, ärtymyksen ja pelon kohteeksi. Ihmisten syrjäyttäneisiin sieluihin kuuluminen tekee vieraasta vihollisen. Outo vihollinen läheisen ihmisen vartalossa tietenkään luo pelkoa ja vihaa, joten suurin osa ihmisistä on valmis tuomitsemaan hänet samantien. Ihmiset pelkäävät, että Vael tahtoo luovuttaa heidät etsijöille.

Väkijoukko. (–) siinä seisoi suuri joukko ihmisiä liikkumatta, äänettöminä, ja kaikki tuijottivat minua kasvoillaan sama vihaa hehkuva ilme (–) (Vieras, 150).

Vaelin onneksi paikan omistaja Jeb, Melanien setä, tahtoo säilyttää hänen henkensä. Myöhemmin suojelijoihin liittyy, kylläkin epäroiden, Melanien vanha rakkaus Jared, joka isona ja fyysisenä ihmisenä pystyy Vaelin olon turvaamaan. Talon isännän sanan ja aseiden voimasta on muidenkin mukauduttava Vaelin läsnäoloon. Koska epätoivotusta vieraasta ei pääse eroon, sulkevat muut hänet aluksi yhteisön ulkopuolelle. Tekevät hänestä sosiaalisesti näkymättömän.

Sanna Lehtonen kuvaa väitöskirjassaan näkymättömyyden kahtalaisia vaikutuksia. Katseen ulkopuolella näkymättömänä toimimalla on mahdollista saavuttaa rajattomat voimat, mutta näkymättömyys voi kuvata myös (voimattomuuden) tilaa, jossa ihminen jää tai jätetään ulkopuolelle. Kyseessä voi olla ulkopuolelle sulkeminen niin yhteiskunnan (etniset vähemmistöt, naiset, lapset, poikkeavat yksilöt) kuin pienemmän yhteisön mittakaavassa. Feministisissä teorioissa termiä näkymätön on käytetty kuvaamaan naisen ongelmallista asemaa historiassa ja kulttuurissa. Feministisissä diskursseissa näkymättömyys toimii usein voimattomuuden ja poissulkemisen vertauskuvana. (2009, 144-145.)

Meyerin *Vieraassa* näkymättömyys toimiikin vertauskuvana tilalle, jossa Vael jätetään ulkopuolelle. Vihattu vieras poissuljetaan yhteisöstä. Poissulkemiseen vaikuttavat

ensinnäkin vieraan toiseus, vihollisuus. Vael ei valitse näkymättömyyttään, vaan se langetetaan hänelle. Vael kuuluu vähemmistöön, jota ihmiset luonnostaan vihaavat (Vieras, 159). Outous ja vieraus synnyttävät pelkoa, joka taittuu vihaksi. Vaelin naiseus saattaa kuitenkin pelastaa hänet äkkikuolemalta. Tutussa näitissä naisruumissa olevaa sielua ei pidetä samanlaisena uhkana kuin miesruumista saatettaisiin pitää. Vaikka Melanie kuvataan kirjassa tarmokkaaksi ja itsenäiseksi naiseksi, Vaelin käytös on ”herkempää ja naisellisempää”. Raavaat miespuoliset ihmiset eivät tunne suurtakaan pelkoa säikyn ja pelokkaan, Jebiin turvautuvan Vaelin edessä. Ainut todellinen Vaelin saapumisen myötä tullut uhka ovat häntä seuraavat etsijät. Miespuolinen vihollinen olisi varmasti herättänyt paljon enemmän fyysistä(kin) pelkoa. Vaelin toiseus ei muutu naiseuden myötä, mutta naiseus varmasti lopulta auttaa hänen sopeutumistaan yhteisöön.

Aluksi Vael on poissulkemisesta hyvinkin kiitollinen. Vihaiset katset ja oma päänsisäinen taistelu saavat hänet vetäytymään ja luottamaan Jeb-sedän sanaan. Vaelin näkymättömyys ei ole kokonaisvaltaista, sillä Jeb ja Jaredkin joskus huomioivat häntä. Vaikka vieras ei virallisesti ole yhteisössä vankina, hänen autonomiaansa säädellään miesten toimesta. Liikkumisvapaus puuttuu aluksi täysin, Vael suljetaan ahtaasen varastotilaan, jossa häntä on helppo valvoa. Liikkumarajoitus siis suojelee, mutta toisaalta myös sulkee vahvasti yhteisön ulkopuolelle.

Ajan myötä Vael tutustuu Melanien pikkuveljeen ja joutuu sopeuttamaan omaa toimintaansa, jotta hänelle läheiset ihmiset, Jeb, Jared ja Jamie, eivät joutuisi hankaluuksiin. Hän haluaa olla mieliksi jopa vihamiehilleen. Naissukupuolelle ominainen vastuurationaalisuus saa otteen Vaelista. Sari Näre käsittelee artikkelissaan *Liisa Älä! Älä! –maassa. Tyttöjen autonomian säätely keinoja, joilla tyttöjen itsenäisyyttä säädellään*. Yhteiskunnassa tyttöjen odotetaan käyttäytyvän vastuullisesti ja tukahduttavan omat aggressionsa ja tarpeensa. Tyttöjen odotetaan mukauttavan omat tarpeensa ja toimintansa yhteisiin päämääriin, jatkuvuuteen ja vuorovaikutukseen. (Näre 1992, 29.) Vael itse kuitenkin on sielu, eikä sieluilla ole ihmisiin verrattavaa sukupuolijärjestelmää. Miksi ja miten Vael omaksuu tällaisen naissukupuolelle tyypillisen käyttäytymismallin? Melanien ruumiilla on vahva vaikutusvalta Vaelin, mielen, toimintoihin. Ruumis näyttää siis pystyvän myös säätelemään mieltä eikä vain alistumaan sen käskyihin. Melanie ja Vael ovat molemmat naissukupuolta (äitiyteen pystyviä), joten ristiriitaa sukupuoliodotusten välille ei synny. Jos ruumiis pystyy vaikuttamaan mieleen, on oletettavaa, että Vael miehen ruumiissa toimisi aggressivisemmin ja yrittäisi ratkaista tilanteen itse. Näre kuvaa tätä miessukupuolelle tyypillisempää piirrettä päämäärarationaalisuudeksi. ”Miehet ottavat enemmän riskejä ja kiinnittävät vähemmän huomiota toiminnastaan ja elämäntavastaan ympäristölle koituviin seurauksiin” (Näre 1992, 29).

Lopulta poissulkeva ilmapiiri alkaa kuitenkin tuntua painostavalta, sillä siihen sekoituu niin vahva ihmisten pelon- ja vihanlataus. Ilman tätä tapetuksitulemisen pelkoa Vael varmasti olisi kauemmaksikin aikaa tyytynyt osaansa olla vain muutamien ihmisten kanssa tekemisissä. Vastentahtoisesti Vael kuitenkin lopulta ymmärtää syyn, miksi hänen on mentävä muiden luo ja jätettävä turvallinen piileskely. Sielut eivät ehkä ole samallalalla sosiaalisia laumaeläimiä kuin ihmiset, mutta ihmisten kanssa eläessä Vaelin on kohdattava ja yritettävä voittaa muun yhteisön luottamus. Vähitellen Vael pääsee jaloittelemaan ja tarpeilleen Jebin johdattamana. Tämä tarkoittaa samalla muidenkin ihmisten kohtaamista ja ulkopuolisuuden kokemus Vaelilla vahvistuu entisestään.

Meitä tuijotti näistä aukoista jähmettyneinä ties kuinka monta ihmistä, jotka olivat olleet tulossa tai menossa. Avotilassa oli lisää ihmisiä juuttuneina siihen liikkeeseen, jonka tulomme oli keskeyttänyt. (-) Kaikkien silmät siristyivät ja kaikki kasvot kiristyivät raivon ilmeisiin. Kukaan ei kuitenkaan sanonut sanaakaan. (-) Kun kuljimme tämän ihmispatsaiden metsikön läpi, tunnistin Sharonin ja Maggien, jotka katselivat meitä yhdestä laajasta suuaukosta. Heidän kasvonsa olivat ilmeettömät, katseensa kylmä. He eivät katsoneet minuun, vain Jebiin. (Vieras, 178-179.)

Ihmiset huomaavat Vaelin tulon, olihan hän Toinen muiden joukossa, mutta kukaan ei suhtautunut häneen hyväksyvästi saati viestinyt hänen kanssaan. Katseillaan ja olemuksellaan he tekivät Vaelille selväksi hänen asemansa yhteisössä. Naisten ja miesten suhtautuminen vieraaseen viholliseen kuitenkin hieman vaihteli. Vaikka toisaalta miehet juuri suojelivat Vaelia, muutamat miehet käyttäytyivät hyvin aggressiivisesti Vaelia kohtaan yrittäen tappaa hänet. Toisaalta muutamat naiset, kuten eo. lainauksessakin, suuntasivat Vaeliin epäsuoraa sosiaalista aggressiotaan. Katseillaan he sulki Vaelin kokonaan pois. Vaikka lainauksessa esiintyvät Sharon ja Maggie ovat Melanien serkku ja täti, he sulki Vaelin pois kaikkein tehokkaimmin ja suuntasivat katseensa vain Jebiin, Melanien setään. Sharonin ja Maggien sekä Jebin erilaisiin käyttäytymistapoihin sukupuoliisuus näyttää vaikuttavan sukulaisuutta enemmän.

Sari Näre esittää artikkelissaan tyttöjen ja poikien erilaisia tapoja ilmaista aggressiotaan. Pojille tyypillistä on suora aggressio eli he pyrkivät osoittamaan aggressiotaan suoremmin sekä fyysisesti että verbaalisesti. Muiden tarpeista huolehtiville tytöille on Näreän mukaan ominaista epäsuora sosiaalinen aggressio. He osoittavat tunteitaan poissulkemisen, hylkäämisen tai selän takana haukkumisen avulla. (Näre 1992, 27.)

Ajan myötä Vael tulee lyhyillä vaelluksillaan muille niin tutuksi, vähemmän oudoksi, että ihmiset lopettavat tuijottamisen. He eivät enää kiinnitä Vaeliin mitään huomiota. Näkymättömyys säilyy edelleen, muuttaa vain hieman muotoaan. Vihamielinen poissulkeminen vaihtuu välinpitämättömään poissulkemiseen.

Tänään söin keittiössä neljättä päivää. (-) Ei tapahtunut mitään. Ei tullut äkillistä hiljaisuutta. Kukaan ei pysähtynyt tuijottamaan minua rai-vokkaasti. Kukaan ei näyttänyt edes huomaavan meitä. (-) Jed istuutui minun viereeni ja silmäili huonetta ilmiselvä syvän tyytyväisyyden ilme kasvoillaan. Minäkin katsoin ympärilleni nähdäkseni saman kuin hän. Tällaista täällä varmaan tavallisesti oli, silloin kun minä en ollut paikalla. Tänään muut eivät vain näyttäneet kiusaantuvan läsnäolostani. He eivät kai enää viitsineet antaa minun häiritä elämänsä. (Vieras, 274.)

Tällainen poissulkeminen helpottaa hieman Vaelin oloa silmätikkuna, mutta toisaalta hän on vieläkin hyvin tietoinen ihmisiä sielujen taholta kohdannesta tuhosta eikä voi olla varma ihmisten kostoaikeista.

[-] ihmiset eivät olleet kiinnittäneet minuun mitään huomiota. Jeb oli totuttanut heidät minuun. Sen tajuaminen teki minut oudon toiveikkaaksi. Toivo oli minun asemassani tyhmyyttä, mutta silti se tihkui minuun ja sai kaiken näyttämään valoisammalta kuin ennen. (Vieras, 276.)

Postmodernin ajan yksilökeskeisen kulttuurin ihmisiä pidetään usein epävarmoina kohtaamaan toiseutta. "Näkymättömyyden" avulla ihmisyhteisön jäsenet totuttautuvat uuteen tulokkaaseen ja tarkkailun kautta oppivat hiljalleen hyväksymään hänet. Näkymättömyys voidaan nähdä vertauskuullisena, mutta myös kirjaimellisena poissulkemisen tilana. Meyerin romaania *Vieras* voisi tarkastella myös kirjaimellisen näkymättömyyden näkökulmasta. Ihmisen ajatellaan olevan psyko-fyysinen kokonaisuus, jossa ruumis ja mieli toimivat tasapainossa. *Vieraassa* kuitenkin Melanie on traumaattisten tapahtumien vuoksi kadottanut mielensä – voiman hallita ruumistaan, ja Vaelin sielu on liitetty ruumiiseen, jota hän ei pystykään kokonaan hallitsemaan. Molemmat ovat siis jollain tavoin vajaita, näkymättömiä. Melanie-Vael-yhdistelmän (ruumis-mieli) ansiosta kaikki kuitenkin lopulta päättyy onnellisesti. Vael on "turvassa" Melanien ruumiin sisällä, ja sinnikäs Melanie sai onnekseen Vaelin valloittajasielukseen, mikä antoi myös Melanien mielelle mahdollisuuden. Ilman Melanien ruumista ja ruumiin muistoja Vael tuskin olisi pystynyt sopeutumaan, tai edes saanut mahdollisuutta siihen, ihmiselämään ja ihmisyhteisöön.

Lähteet

Lehtonen, Sanna (2009) *Invisible girls and old young women: fantastic bodily transformations and gender in children's fantasy novels by Diana Wynne Jones and Susan Price*.

Meyer, Stephenie (2009) *Vieras*. WSOY. Helsinki.

Näre, Sari (1992) "Liisa Älä! Älä! –maassa. Tyttöjen autonomian säätely". Teoksessa *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa*.